

33. SZÁM. 1891. BUDAPEST, AUGUSZTUS 16. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 forint. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 forint. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 forint. Külföldi előfizetésekre a postai költség megfizetésével a csatlakozó táblán.

SÁNDOR SZERB KIRÁLY.

A szerb királynak, bár még igen fiatal, már is jelentős multja van. Fontos, bonyolult családi és állami ügyekben az ő személye játszott a főszerepet. És ha agyában az ifjuság emlékei rajzanak, ezek között vajmi kevés a kellemes, örömteli, de annál több a szomorú. Az a gyászos családi perpatvar, mely Milán és Natália között kitört és lezajlott, első sorban őt érte, a fiút, ki apját és anyját egyformán tartozik szeretni a természet törvénye szerint, egyenlően tartozik tisztelni isteni törvények szerint, s ezt nem teheti. Neki választani kellett apa és anya között. A fiúnak, kinek szíve még telve érzéssel, nem volt szabad anyjával szemben feltüntetni a gyermeki érzést, mert hazája nyugalmát így parancsolta. Apja és anyja büne borzasztó tragikumként sújtotta az ifjú király lelkét. Országának minden egyes lakóját egyformán tartozik szeretni, csak egyet nem, a saját édes anyját.

látott a szerb nemzeti színház. — És a király megérkezett vendégével és fényes kíséretével pontosan. Három páholyt foglaltak el. Az egész színház lelkesen üdvözölte a királyt. Sándor király meglepő szépen fejlődött testileg. Elegáns külseje, finom arca igen kellemes, megnyerő benyomást tesz a nézőre. Én még gyermeknek képzeltem, de ő már magasra nőtt, karcsu ifjú, ki nyugodt méltósággal mozog, a nélkül, hogy szögletes lenne. Arca tiszta, derült, s mégis kifejezi azt, hogy tudatában van a magas hivatásnak, mely rá vár. Úgy látszik, a folytonos tanulás megártott szemének, mert fekete keretű szemüveget viselt, mely azonban még jobban emelte intelligens arcát. A sötét polgári ruha is előnyére szolgált,

mert jobban kivált az őt környező fényes egyruhák közül. Kihez hasonlít, hamarosan nem lehet megmondani. Szeme, homloka egészen az anyjára, orra és szája egészen az apjára vall. Daczára, hogy nyugodtan ült páholyában, hol gróf Hunyady László nagybátyja balján foglalt helyet, mégis csupa élet volt. A színházban mindenkit megnézett, s örülni látszott, hogy alig hiányzik Belgrádból valamely nevezettség, — az előadást nagy figyelemmel hallgatta, s mégis folyton tartotta szót vendégét. A király figyelmeztette Hunyadyt, az egyes notabilitásokra, majdnem mindenik minisztert ő mutatta meg neki. Megjegyzendő, hogy az első emeleti páholyokat a kormány ama tagjai foglalták el, kiknek családjaik vannak, Pasic és Vuics, kik akkor még agglegények voltak, a földszinten foglaltak helyet. A király magyarázta meg a darab jelentősebb mozzanatait, s midőn a magyar vonatkozású dolgoknál a szerb közönség zsviökben tört ki, Sándor király lelki gyönyörrel nézett vendégére.

SÁNDOR SZERB KIRÁLY.

Legjobb belgrádi fényképe után.

Alig volt a színházban valaki, a kit el nem ragadott az ifjú király kedves, szivélyes modora. Mindenki szeretettel nézte tiszta, nyílt arcát, melyen alig lehetett látni a nagy lelki tusát, melyet ugyanakkor kiállott, és pedig győzelmesen, a szerb nemzeti politikáért. Ma már túl van rajta, s lassanként bele is fog nyugodni, hogy ennek így kellett történni, s bármennyire is fájhatott lelkének apjának és anyjának száműzetése, ma jól tudja, hogy e nélkül Szerbia beláthatatlan zavarok színhelye lett volna.

Most pedig először mutatja be magát, mint király Európában. Először hatalmas «kum»-jánál, az orosz csárjánál volt, hol igen szépen fogadták, mindenesetre szében, mint a hogy atyját fogadták volna. Kár azonban ezen látogatásnak túlságos nagy politikai jelentőséget adni. Az orosz akár-hogy mutat is szeretetet (pedig de-hogy mutat) Szerbiával szemben, az nem igazi szeretet. Oroszország nem kér Szerbiától soha semmit, nincs olyan érdeke, mely ökvet-

A Franklin-Társulat
kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható

A MAGYAR PÉNZÜGYI JOG KÉZIKÖNYVE.

POLYTONOS VONATKOZÁSSAL A MAGYAR ÁLLAMHÁZTARTÁSNAK A LEGUJABB IDŐIG TERJEDŐ TÉNYLEGES EREDMÉNYEIRE

Írta
Dr. MARISKA VILMOS.

ÖTÖDIK, TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

Ara füzve 5 forint.

Gyár: MOSONBAN; (alakult 1856).

KÜHNE E.
gazdasági gépgyára

Főraktár: BUDAPESTEN, VI. váci-körút 21.

Ajánlja a t. gazdaközönségnek az általán kedvelt népszerű és több mint 10,000 példányban elterjedt páratlan munkát végző egyedül valódi

„Hungaria Drill“ sorvetőgépeit,

„BALANCE“ Hungaria Drill (Wabrosch szabadalma) legjobb sorvetőgép a hegyes vidékre. Szörvetőgépeket, szját és ABERDEEN rendszere szerint, egyes, kettős és hármas ekéit. LAACKE-féle szántóföld- és réthorontát.

Rosták (ny) Triumph szeleli magtárostal kombinózók, szecskavágók, répa-vágók, darálóok, kukorica-morzsolók és egyéb gazdasági gépek és eszközök nagy készletben mindenkor raktárunk. Árjegyzék kívánatra bérmentve.

MAGYARON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB NÍRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847.

Brausweller János
Szegeden, C. s. és k. k. részvénytársaság
szab. kronometez- és művészi, fellátású
a remontoir inga-óráknak, stb. stb.

ÓRAK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL RÉSZLETFIZETÉSRE

Képek árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöltetnek.

A „Franklin-Társulat“
kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható

GRÓF ANDRÁSSY GYULA BESZÉDEI

KIADTA
LÉDERER BÉLA.

ARCZKÉPPEL.

ELSŐ KÖTET. 1847—1868.

Ara füzve 3 frt.

A „Franklin-Társulat“ kiadásában Budapesten (IV. ker., egyetem-utca 4-ik szám) megjelent, és minden könyvkereskedésben kapható:

A FELSŐ BIRÓSÁGOK GYAKORLATA.

UTMUTATÓ

a „Döntvénytár“ ötvennégy kötetének REVISIÓJÁVAL.

Kiadja a „Jogt. Közlöny“ szerkesztősége.
(DR. DÁRDAY SÁNDOR.)

Ara vászonkötésben 6 forint.

A felső bíróságok által az évek hosszú során át hozott elvi jelentőségű határozatoknak nagy része az időközi törvényváltozások folytán elavult, s ezért komoly tanulmányt igényel a mai napon is érvényben levő joganyagnak meghatározása.

E célzattal megfelelően a joganyag revisiójára kellett súlyt fektetni e munkában, hogy a felső bíróságok gyakorlata a ma érvényben levő jog alapján legyen feltüntetve és az „Igazságügyi Törvénytar“ anyagbeosztását követve, könnyű áttekintést nyújtson.

E munkában egyttal fel vannak véve nemcsak a kir. Curia és a budapesti királyi ítélő-tábla teljes-ülési megállapításai, hanem az egyes tanácsok által u. n. „házi használatra“ szánt elvi megállapítások is, és tartalma kiterjed a „Döntvénytár“ egész régi és új folyamára.

SCHLICK-féle vasöntöde és gépgyár részvénytársaság BUDAPESTEN.

Gyár és Irodák: Városi iroda és raktár: VI., külső Váci-út 1696/99. VI., Podmaniczky-utca 14.

Ajánlja kitérő és szilárd szerkezetű, és számos első di-jakkal kitérített

gőz- és járgánycséplő-készületeit és szabad. SCHLICK-féle 2 és 3 vasu ekéit és szabad. mélyítő-ekéit, eredeti SCHLICK és VIDATS-féle egyvasu ekéit, — talajmívelő eszközeit, borontát és rögtörő hengereit, valamint

Schlick-féle szab. „Haladás“ sorbavetőgépeit.

Készletben vannak továbbá: gabonatisztító rosták (BAKER és VIDATS rendszer), takarmánykészítő gépek, tengeri morzsológok és darálóok, szabad. Jókay-féle „Hungaria“ daráló-gépek erőhajtásra, őrlőmalmok és olajmalomberendezések. Eredeti amerikai kévekötő és marokrakó arató-gépek és fűkaszálgépek, szállítható mezei vasutak stb.

Előnyös fizetési feltételek. Legjutányosabb árak. Árjegyzék kívánatra ingyen s bérn.

lenül és őszintén Szerbiához kötné, és nemcsak, hogy eddig nem rokonszenvezett vele, de nem is tud Szerbiával rokonszenvezni. Ezt a szerbek valahára kezdik is belátni. Azért Szerbiában, bár nem becülük kevésre, de túl sem becülük a pétervári utazás és fogadtatás jelentőségét a szerb kormány politikájára.

Pétervárról Sándor király egyenesen a mi királyunk látogatására indult. Ha itt nem várt rá annyi külső fény és pompa: talált igaz, szíves fogadtatást és barátságot. Azt hisszük, az utóbbi jobb hatást tett az ifjú szerb királyra, ki fogékony lelkelvel bizonyára észrevette, hogy a fényes ünnepélyek ott az éjszakai tulajdonképpen nem is neki szóltak. Ő egészen háttérbe szorult a francia tengerészek ünnepeltetésének kábító zajában. Véletlenség volt az egész; de e szerencsétlen véletlenből Sándor király levonhatja a maga részére a tanúságot.

Mikor Sándor király ultra kelt, a szerb kormány mintegy jelezte állásponjtját az utirányban szemben azzal a kijelentéssel, hogy van érzelmi- és van érdekpolitika. A vallás kapcsa, a nemzeti tradíció orosz érzelmeiket keltenek, — az ország érdekét pedig békességes, jóbarát politikai viszonyt parancsolnak Ausztria-Magyarországgal szemben. Ebben az értelemben történt a szerb király utja. Kivánjuk, hogy e látogatások a szerb nép előnyére s a szomszédos békés együttélés javulására szolgáljanak.

STRAUSZ ADOLF.

RAB VAGYOK...

Rab vagyok, én, innen
Elszállni se tudnék...
Bárcsak soha, soha,
Ki se szabadulnék.

Rab vagyok, rab vagyok,
Ide vagyok kötve...
Csak az szomorít, hogy
Hátba nem örökre!

Van verve a lánczom
Ragyogó gyémántból:
Kökény szemű kis lány
Szeme sugarából.

Istenem, Istenem,
Úgy könyörül rajtam:
Hogy ez a láncz mindig
Itt ragyogjon rajtam.

Mindig itt ragyogjon,
Mindig rajtam álljon;
S ez az én rabágom
Soha le ne járjon!

SZABOLCSKA MIHÁLY.

KOMÁROMI EMLÉKEK.

(1849.)

Klapka tábornok a szőlősi fegyverletétel hírére magáévá tette Görgei Arthur ama nézetét, mely szerint fegyveres erővel a két nagyhatalom egyesült seregei ellen többé harcolni nem lehet. Előre látható volt, hogy az eleinte oly határozottan visszautasított alkudozások ajánlatok, melyeket osztrák részről tettek, végre mégis csehöz fognak vezetni, s Haynau báró a vele születettravaszgással, vajmi könnyen tévútra vezette mindazokat, kik a bresciai hősek nem igen akartak hinni.

Haynau mindenekeelőtt a boszú politikáját követte. Előtte a vérpad s a bitófa tevékenysége sokkal nagyobb értékkel bírtak, mint a józan ész, s az emberi érzés cselekedetei.

A pusztá-barkályi konvenzió megkötése után Brünnből azonnal Aradra küldött az ottani

hóhér nyolcz legényvel, a pesti újépület, illetőleg az Oswald-féle ház (a mostani Frohner-szálloda) első emeletén székölő vérbírótság pedig parancsot kapott, hogy Batthyány Lajos gróf *revidéalt* perében tüstént új ítéletet hozzon. — Erről Klapka tábornok semmit sem tudott, mert már az alkudozások első napján, a látszólagos békés indulatok daczára, még egy árva lelket sem bocsájtottak a vár előrsi vonalához, hogy a pesti eseményeknek híre ne járjon.

Komárom tehát az ellenség kezébe került, a helyőrség szétszórt, a tiszték részint külföldre utaztak, részint pedig előbbi lakhelyeikre tértek vissza. Nagyon természetes, hogy egy oly tekintélyes haderő feloszlása, mint a komáromi helyőrség, az egész országban észrevehető volt. Eleinte figyelembe vették az úgynevezett komáromi védeleket, de midőn egy egy faluba 20—30 ember is érkezett ilyenmő elbocsátási okmányokkal, különféle ürügyek alatt elszedték az emberektől igazolványait, s az országban járó-kelő vegyes katonai bizottságok egyszerűen elfogták az illetőket, kik aztán a hadsereg gyalog- vagy lovasezredeibe besoroztattak. A tisztekkel még sokkal könnyebben elbántak. Tudunk reá esetet, hogy a Komáromból visszavert tiszték közül többet azért fogtak el meg az osztrák előőrsökön belül, mivel állítólag kincstári lovakat vettek maguknak. Ebből aztán különféle vizsgálatok keletkeztek, — többnyire az illető polgári biztosok beavatkozásával, — kik a tisztet, mint veszedelmes és notórius igazgatót láb alól eltendőnek találták.

Hiába szólalt fel Klapka nyílt levelében a kapituláció feltételeinek megszegése ellen, valószínűleg ő vele sem bántak volna másképpen, ha kifelé nem veszi utját.

Haynau eljárását egész Európában mindenki gyalázta és ócsárolta, sőt midőn később Angliába ment, ott a nép tetleg is bántalmazta.

Közvetlenül a sikerült győri kirohanás előtt, a fővezér parancsa következtében, sürgőnyt vittem Komáromba. A vár külső erődítései ekkor már erősen körül voltak zárva, úgy hogy Aranyoson, hol magamat tájékozás végett Aranyosy Dénes szolgabíró házánál egy fél napig meghuztam, a várba való bejutást, illetőleg valamely előrsi szemhez a közelítést lehetetlennek tartották.

Tudtam, hogy a sürgöny nagyon fontos és életbevágó dolgokról szól, ezt a vezérkar főnöke különösen lelkesen kötötte, de mindamellett figyelnem kellett arra is, nehogy személyemmel együtt a levél is kárba vesszen.

Este felé egy pásztorembertől megtudtam, hogy az első osztrák vonalon túl, az úgynevezett arányéri réteken huszár őrszemek állnak. A pásztor leírása szerint Württemberg-huszárok lehettek. Nem kellett tehát attól tartanom, hogy a régi katonák félreértenek, ha majd valami uton-módon hozzájuk közelítek, vagyis más szavakkal, nem tisztelnék meg hevenyében egy jól irányzott karabély-lövessel, mielőtt tudnák, mi járatban jövök.

Lemondtam a tervről, hogy parasztruhában, vagy más öltönyben kísértsem meg a várba való jutást és pedig már csak azért is, nehogy azon esetre, ha elfognának, mint kémet felakasszának. Mint katona a magam szakállára mindig megkísérhettem a benyomulást, de már másképpen, bajba keveredés esetében, alig kerülhetném el a kötelelet.

Erre pedig kedvem nem igen volt, de nem is lehetett.

Másnap reggel hajnal hasadtakor lóra ültem, mintha csak közönséges szolgálóra indultam volna. Egy jó órai váltott ügertes és vágatás

után, a nekem irányul mutatott vizes árokhoz jutottam, melynek hosszában osztrák gyalogság és könnyű lovasság táborozott. Itt-ott egy-egy fél üteget is vettem észre, melynek fogatai a fűzes árnyékában legeltek. Az őrszemek valószínűleg észrevettek, de fehér, hosszú köpenyem miatt osztrák katonának néztek, mi, tekintettel a tábor kiterjedésére, nem tartozott a lehetetlenségek közé.

Már kiszemeltem volt magamnak azt a hézagot az osztrák őrszemek közt, a melyen keresztül vágatva egy kis jó szerencsével cselhozhatok, midőn lovam nyeresíté arra figyelmeztetett, hogy valahol a közelben lovaknak kell lenni. Sejtetem valónak bizonyult. Egy alig öles terep-szánec mögött, előttem tisztí őrzőjárat veszek észre.

Paripám, melyet a hatvani dicső lovassági támadás alkalmával gazdájának eleste után magam fogtam el, valószínűleg rá ismert valamelyik istállórtására, és erősen előre iparkodott, míg csak néhány erős sarkantyúvágással szárdékomról nem értesítettem. Előre menni, annyit jelentett, mint 7 emberrel megverekedni, mi tekintettel arra, hogy ellenfeleim zsidások voltak, az esztelen vakmerőségek sorába tartozott; visszafordulni s futásban keresni a menekülést, azt szegyeltem. Maradt tehát a középut, tudniillik, ellenfeleim kikerülésével a magyar vonalnak neki vágatni. Ha lovam a süppedő talajban megbötlik, úgy elnyomnak, mint az agarak a nyulat, oda van a sürgöny és valószínűleg valamely dzsida hegyével is meg kellene ismerkednem.

Nem maradt sok időm a megfontolásra, mert az osztrák tiszt embereivel egyenesen felém tartott.

Jámbor olvasó! Mentél-e már életben valamely épen nem várt, vagy remélt meglepetésen keresztül; kaptál-e már biztossá vett rossz és boszantó hír helyett csupa örömtől ragyogó levelet — egy szóval, gondold el, hogy épen annak ellenkezője történt, a mitől szemléletmást tartanod kellett. — No, hát így jártam én is.

Balkezemmel felrántottam kengyeliszijamat vagy két lyukkal, hogy annál erősebben birjam az ülést, jobb kezemmel a nyereg kápájára akasztottam egyik pisztolyomat, s ezen alig egy fél perczet igénylő műtét után már sarkantyuba akarom kapni lovamot, midőn, — csodák csodája, — azt látom, hogy az őrzőjárat vezetője tölem balra elfordul, s elléptet, mintha azt akarta volna jelezni; »hát minek beszélgessek én ezzel az emberrel«. Bizonyára valami vezérkari tisztnek nézett, kinél jelentkeznie és hosszú előadást kellett volna tartania. Azt persze csak később tudtam meg, hogy az ellenség főhadiszállásán akárhány huszártsizt tartózkodik, azt pedig az őrzőjárat vezetője nem tudhatta vagy sejtette, hogy történetesen magyar huszártsizttel találkozott.

Egy pillanatig azt is hittem, hogy az egész dolog csak cselekedés, hogy majd egyszerre felkanyarodnak, s hátamba kerülnek. De midőn újabb az tapasztaltam és láttam, hogy ilyesmizsűk ágában sincsen a zsidásoknak, én is fortélyosan a vizes árok mentében addig huztam-vontam a dolgot, míg csak oly távoloságra nem jutottam tőlük, hogy semmiféle meglepetéstől tartanom többé nem kellett. — Ekkor aztán tüskön-bokron, árkon, vízmosáson keresztül oly örült vágatással siettem vonalunk felé, a minőt sem előbb, sem utóbb, soha sem láttam és nem tettem.

Huszárookra ugyan nem akadtam, de a 62-ik honvédszázalój őrszemre, kik, miután »állj, ki vagy« kiabálásukat eszeveszett futtatásomban nem hallottam, néhány puskalövessel tiszteltek meg.

Erre aztán természetesen sokkal csendesebb tempóban haladva előre, kilétem előleges ismerettségű, kissé kétes fehérségű zsebkendőmet lobogtatva, a legközelebbi tiszt állomáshoz jutottam.

Egy óra mulva az ó-vár kapuján vonultam be Klapka tábornok főhadiszállására.

Prágay alezredes fogadott a várparancsnok előszobájában.

— Tüstént bejelentem főhadnagy urat.

Az udvaron valami husz lovastiszt bámulta paripámot, melynek hasaról a sarkantyúvágások okozta sebekből csak úgy patakzott a vér.

Klapka tábornok a sürgőnyt jelenlétemben elolvasta.

— Válasz nincs reá, de nem is tudom, mit válaszoljak, s hova.

— Hogyan jutott be főhadnagy úr a várba?

Rövid szavakkal elmondtam mindent, úgy a hogy történt.

— Most csak maradjon nálunk, — folytatá a vitéz tábornok, — itt még hasznát vehetem, habár sokáig én sem bírom már.

Úgy is lett. Az utolsó kirohanást én is megtettem a többiekkel.

Én uram istenem! Volt-e, és lesz-e még valamikor a magyar földön ily hadsereg. Alig hiszem. — És a helyett, hogy tévútra vezetett ellenfeleink tárt karokkal fogadtak volna, a helyett, hogy kezüket az őszinte kibékülés jeléül felénk nyújtották volna, e helyett mit tettek? — — — — —

Bekövetkeztek a kapituláció szomorú előmenyei, aztán maga a szomorú nap, melyen a magyar zászlót Komárom vár falairól pálinkától ittas cseh tüzerek lerángózták. Bár soha se éltem volna át ezt a napot.

Pestre gőzhajón érkeztem néhány ezredbeli bajtársammal. Velünk voltak Patay György és Reviczky István Württemberg huszárezredbeli századosok. Pataynak már a Dunapartján megsngta egyik ismerőse, hogy edes atyját, a híres pestmegyei ellenzéki vezért, Patay Józsefet, az új-épületbe vitték nehéz vasban.

Reviczky atyja septemvir volt, s ha jól emlékszem, a forradalom alatt halt meg.

Atyám szintén az új-épületben ült fogva; nagybátyámat Welden báró június 17-én Pozsonyban agyonlövette.

Néhány nap mulva megkezdődött Haynau báró aranykorszaka, és akkor jutottak eszembe Buturlin orosz tábornok szavai, kinél a debreczeni esata után a sebesültek és foglyok dögáiban, mint hadi hírnök Szászvároson voltam:

»Jegyezze meg magának, fiatal barátom, hogy önök nem a háború, hanem a pacifikáció utáni boszúállás fogja hosszú időre tönkre tenni. Isten csodája lesz, ha egészen el nem tűnnek a föld színéről!«

El nem tűntünk ugyan a föld színéről, — az igaz, hanem a ki ama keserves időket keresztül nem élte, az nem tudja, mily hosszú és szomorú volt a szenvedések iskolája

Régi honvéd.

MAGYAR KURIOZUMOK.

Az »extra Hungaricum« jelszavának van egy igen sajtóságságos alkalmazása, mely legtöbbet tehet arról, ha ez az ország ma is még inkább mint kuriozum érdekli a kíváncsi ideget. Az exact tudományok hideg boncolása előtt lassan-lassan mindjobban lehull az a lepel, mely még száz évvel ezelőtt is a természeti rendkívüliségek kalandos kódében mutatja a külföld előtt Magyarországot.

Magyarország geográfijára és régi ethnográfijára nézve rendkívül jellemző az a felfogás, melyet ebből az irodalomból nyerünk. De talán legkövetkezetesebb és legmészebbre megy ezen az úton egy »Sammlung merkwürdiger Natur-

seltenheiten des Königreiches Ungarn« című 1778-ban megjelent kis munka, melynek szerzője a pozsonyi evangélikus lelkész, Klein Mihály, bizonyára sokkal érdekesebb, sem mint tanulságos képet nyújt e tárgyrol.

A magyar folyókról például nem egy érdekes, bár nem mindenben szavahihető tulajdonságot tud felsorolni emberünk. Turóczban a neczpáli folyóról pl. azt állítja, hogy sohasem fagy be, még a leghidegebb télen sem, ellenben a szépmegyei Kirehdorfban oly forrásról vél tudni, mely folyása közben kövé válik.

Hogy Magyarország konyha tekintetében mindig valóságos eldorado volt, arra nézve elég tájékoztató egynehány magyarországi speciális folsorolása, melyek közül nem egyiknek ma már hírérol is alig hallani. Hányan tudják például, hogy a mult században a löseai borsot úgy becsülték, mint a legmagyobbakat. »De — jegyzi meg írónk, — ha e borsókat csak a Lőcséhez legközelebbi szomszédos vidéken vetik el, pár év mulva lassan-lassan úgy elfajulnak, mint a legkisebbek és közönségebbek«. Kassán és Eperjesen is kitünő borsók termettek hajdan, melyeknek legbecesebb tulajdonságuk az volt, hogy teljesen érett állapotban is megőrizték színüket. Dinnyékben pedig Hevesnek és Békésnek volt már régen elismert híre.

Tisztelességes mult őzri különben egyéb tekintetben is a régi magyar gyümölcsenyésztés emléket. A magyar szilvafákról érdemes nem feledni el, hogy innen kerültek ki és honosodtak meg messze idegen országokban is. Sopron, Kőszeg, a magyar gyümölcsenyésztés régi nevezetes emporiumai s szárított gyümölcsökkel, szép ezifraságokkal ékített díszes dobozokban mindkét városunk élénk kivitelű fűzött. Gesztenyéből is Sopron termelt legtöbbet. De a legnagyobb fajták a pozsonyiak voltak.

Régi hagyománya van a jó magyar kenyérsütésnek is. De itt nemcsak Miskolcz, Kolozsvár, Debreczen és Komárom dicsőségét zengi a magyar gyomor, mint az elemi földiratok tanítják, helyet követel magának az erdemsorban Rimaszombat, Selmezz, Nagy-Szombat és Zólyom, sőt régi emberek a szépségei kenyeret is nem ok nélkül tartották nagyra.

A sörivás a mult században még nagyon gyér elterjedésnek örvendett Magyarországon, leginkább csak a nem magyar ajku határvidékeken élveztek. De ebben Trencsén állt első helyen, bár Lőcsének is jó söre volt, a zólyomi márcziusinak pedig párja nem akadt. A mi már a bort illeti, a választás természetesen korántsem könynyű egy oly elsőrangú bortermelő országban, mint a magyar. De ha a legégszesebb bort kérdené valaki, forrásunk habozás nélkül a honti kerti bort jelöli olyannak, míg a legrosszabb bort kétes hírhedségét Debreczennek engedi át. Nem tudom, ez a bor-e az, melylyel a tréfás hagyomány szerint, az anyák engedetlen gyermekeiket szokták ijeszteni, ha nem akartak aludni menni, de bizonyosnak látszik, hogy ha Debreczennek silányabb minőségű bora volt, ezt főképp a jó pinczék hiányának köszönhetette.

De mennyi érdekes kuriózum, hány jellemző, ethnográfiai vonás volna még ekkép összeállított, melyeknek jelentékeny része a természetudományi tények merőben naiv felfogásába van burkolva, s a mai módszeres kutatás előtt alig állhatna meg. A magyar föld természeti kincsei kimeríthetlenségének mystikus híre, számtalan jóhiszemű tulzás forrása a régi jó dilettáns tudóknál. Az még elhíhető, hogy Liptómege Szent-János falujában több mint 50 éves emberi teteiket, bár kiszáradva és megfeketedve, de egészben és épen hoztak felszínre. Abban sincs lehetlenség, hogy Tolnamegye Szent-Lőrincz községének Sárviz vagy Zsibó nevű folyója rákokban annyira bővelkedett, hogy egy héten át 60 ezernél több darabot fogtak ki belőle s szállították szét Bécsbe, Pestre, Pozsonyba, Győrbe. De a győrszigeti lompos nagy pásztoroktatáknak, melyeket a pásztorok a farkasok elriasztására nevelnek, emberemlékezet óta az a tulajdonságuk, hogy a bőrükből készült bundákat megérik és . . . körülzárlásúak — alig egyéb lelegendánál, ép úgy a Liptóban. Szepesben, a Kárpát-hegységben legelgetett juhok fogainak az a tulajdonsága, hogy megfőzve, arannyal látszanak befedtetve, lassan-lassan azonban ismét elvesztik aranyos fényüket. Tudós természetbuvárok dolga kimutatni e babonás túlhajtások és képzelgések csopányi valóságát a természetkutatás világánál, mint a tudományos művelődés

története kezdetleges korának adatai azonban úgy sem nélkülözik a jelentőséget.

Másikülönben nemcsak épen a hazai elfogultság tetszeleg hasonló képtelenségeit: akadtak külföldi írók is utazók is, kik például egész komolyan mesélték, hogy a Tiszának csak egy harmadrésze víz, kétharmada pedig hal. Nem lehet csodálni, ha Magyarország ez exotikus híre olykor a külföld tudósai érdeklődését és kíváncsiságát is felkeltette. Hell Miksa, magyar természet-tudós és csillagász, 1776-ban bizonyos Saquins nevű francia megbízásából Jász-Apátiban egész kutatást rendezett egy Tatorján nevezetű magyar növény után, melyet oda állítólag a tatárok viték be, s melynek ehető gyökere volna. Állítólag meg is találta azt, fél-óránycsra a nevezett helytől. De már oly ritka volt, hogy majdnem kivészében. Szerencsétlenségére a Saquinsnak küldött példányok is tönkre mentek.

Még regényesebben hangzik a következő eset, a miről annak idején sokat beszéltek. 1737-ben vagy 1738-ban a postakocsin két angol érkezett Pozsonyba, s a nem messze fekvő Dévény után kérdezősködtek. Mikor odaértek, felkeresték az odaváló erdést s tudakozódtak tőle bizonyos növényfaj után, melynek rajzát is magukkal hozták. Az erdész fölismerte a növényt s rögtön elvezette az idegeneket a szomszédos hegyre, hol az kapható volt. Találtak is hasonló növényt a hely legmagasabb csúcsán, nem messze egy kis forrástól. A növényt földestől kiásták, skatulyába tették, s azzal gyorskocsira ülve, egyenesen visszatértek Angliába. Mi lehetett ez a titokzatos növény, a melyért két angol nem sajnált a mult században akkora utat tenni Angliából Magyarországra, fájdalom, nem tudjuk, de lehet képzelnit, miféle kalandos fölvevésék találtak utat egy ily szokatlan esemény kapcsán a naivabb lelkekbe az istentől áldott magyar föld fölől.

Ritka természeti tűneményekkel, különös állatfajokkal tehát nem csak a képzeltő tudatlanság, hanem nem ritkán a hazafias elfogultság is szerette benépesíteni ezt a »tejjel-mézsel folyó Kanaánt«. Klein Mihály említi 1778-ból, hogy a Dunántúl, a bakonyi erdőben van egy madár, mely sehol másutt nem található, s melyet a lakosok »kollács«-nak hívnak. Fején olyan bőbitája van, hogy annak tollai hosszabbak, mint szárnyai. Hozzáteszi Klein, hogy talán ugyanaz a madár az, melyet Szilváziában is találnak egy Plessen melletti szigetben, a hol Fokó-nak hívják, »mivel — mondja Klein — annak tollaiból készítik a magyar kucsmákhoz való forgót.«

Talán felesleges is eszembőlő fonásokok czafolatába mélyebben ereszkedni bele, melyekkel annak idején tele mesélték a »Wiener Anzeiger«-t, s a lipcei és erfurti folyóiratok hasábjait. Hogy a lipcemegei Luoskin olyan rákokat fognak, melyek megfogva kékes szürke szintek, mint a nedves pala, megfőzve ellenben fehéres szürke szint válnak, husok ellenben ép oly jóízű, mint a közönséges rákoké; hogy Kőszeg vidékén az úgynevezett csesznye-almafák gyümölcsei, melyeket onnan neveznek így, mert almájok a csesznyevel egy időben érik, hónapokon át élálnak a fán, a nélkül, hogy megpuhulnának, vagy megrothadnának; hogy a kárpátias a legnagyobb Európában; hogy a szépsébbéi vizekben pisztrángokat találnak, melyek oly soványok, hogy megehetetlenek, hogy a budai meleg vizekben is élnek halak, melyeknek soványsága szintén szemmel látható: mindezek részben nyilvánvaló valótlanosságok, részben pedig igazak lehetnek vagy igazak is, de természetes okaikat a tudomány rég kiderítette, s épen-séggel nem oly egyedül példák, melyeket jogunk volna a mythos csodaszertésében bámultatni.

Ily irányatosan légbe röpített tudományos különözkdéseket a szájhagyomány, a néphit természetesen még jobban kiszinez. Ma már semmit sem találunk rendkívülit abban az esetben, a mit Bél Mátyás származtat le ránk »Notitia Hungariae«-jában, hogy a lueskii fürdő, hol némelyek szerint a kigyóknak oly tömege van, hogy ezenként gurulnak alá a szőlőlákról, egy parasztnő egyszer hazajövet gyermeke bölcsőjében egy kigyót látott megfészkelve fiaival, s mellettek a csecsemő nyugodtan aludt. De azért nem nagy reklám volt a már akkor híres gyógyerejű fürdőrol azt írni, hogy a kigyók ott a fürdőz közönség közt a meleg vízben le s fel úszkálnak.

Sokkal kevésbbé hihető, a mit Delicis emlit,

hogyan a Bánátnban a Tátra mentén megkövesült rozmárfőre akadtak volna, sőt hogy a Ruszt melletti kőbányákban pláne térdig megkövesült emberalakra bukkantak, melyet azonban a kőfaragók menten szétördeltek, úgy hogy csak a cipőjét lehetett megmenteni, a mi bizonyára igen fatális egy körülmény... a lelet hitelére nézve. Egyébiránt ugyanez időtájt egy szintén Magyarországon talált állítólagos megkövesült kigyóról is kisütötte a berlini tudós társaság, hogy ez nem egyéb hosszukás halfognál. Mít mondjunk a Szamosban fogott heringek meséjéről, melyet maga Born terjeszt, egyike a múlt századbeli leg-híresebb magyarországi angol utazóknak? Ezzel csak az a sületlenség érhet még fel, hogy a kelet-indiai *armadill* vagy *«desipput»* nevű páncélos a Tisza táján is otthon van, legalább akadtak, a kik látták. Ilyesmin azonban nem lehet csodálkozni, a mikor még oly képzett tudós is, mint Fridvalsky, a legmakacsabbul erősködik, hogy Magyarországon termés rubintot látott (de hogy hol, azt nem említi), hogy a mármaros gyémántok miben sem állnak mögötte a keletieknek, sőt a magyar gránátok felül is múlják a keletiekét. Az igazság kedvéért azonban meg kell jegyezni, hogy a *«Wiener Anzeiger»* 3-dik évfolyama is említi egy katonát, a ki állítólag valódi gyémántot talált volna a kárpáti hegységekben.

De hát végre is, ez az idő a természettudományi misticizmus kora volt majdnem

Grote G. kiadásában Berlinben megjelent művészettörténeti műből.

KAUFFMANN ANGELIKA FESTMÉNYE: HÖLGY VESZTANŐI ÖLTÖZETBEN.

A drezdai kir. képtárban.

Grote G. kiadásában Berlinben megjelent művészettörténeti műből.

ELSHEIMER ÁDÁM FESTMÉNYE: MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA.

A drezdai kir. képtárban.

Európaszerte. A gazdasági és ipari technika csak lassan kezdte emelkedni szárnyait, hogy végbevigye azokat a csodákat, melyeket ma bámulattal szemlélünk. Milyen meglepetéssel hallotta a múlt század Magyarországa, hogy Batthyány Tivadar gr. uradalmában egy valóságos czukornádat gondoz, s még inkább, hogy Windisch udvari tanácsos első volt, a ki elmondhatta, hogy juharfa czukorral édesített kávéit volt. Pedig nem egy vállalkozó gazdasági újítás dicserde már ekkor a magyar ember életrevalóságát. A sáfrányt például nemcsak kertekben, de szántóföldeken is már ekkor kezdték kiterjedetten művelni, és főképp Tolnamegyében. Magyarország gyógyforrásai közül Krauz már kétszázhat tud elsorolni, s ahhoz ad egyet még Gömör István, a szent-lászlói, Veszprémmegyében, négy mérföldre Győrtől. Hogy a magyar dohánynak nem volt párja, ezt említeni is fölösleges; akkor ismert 13 fajtája közül a *«basa-dohány»* volt a legerősebb, sőt oly erős, hogy nem is lehetett keverés nélkül élvezni. Említsem-e, hogy Magyarország évenként 120 ezer darab szarvasmarhát hajtott ki, holott Lengyelország kivitele csak a 80—90 ezeret érte el? Mi több, a velenceiek híres szapanai előállítására a debreczeni szappant vették igénybe, a kismárki orvos, Pfeifer pedig fölfedezte a valóságos magyar indigót. Sőt a képfestés technikájában is kezdett nyomot hagyni a magyar ipar, s az aszói Podmaniczky

László huszárcapitány volt az, ki a bundák és juhbőrök szép kékre festését első találta ki. A technikai haladás ez első gyöngye, de nyomot hagyó próbálkozásaira lehet sokkal igazabban büszke a magyar elme, mint azokra a képzelt vagy költött természetrajzi kuriozumokra, melyeknek egész múzeumává szerették volna némely régi jó hazafiak, de gyenge tudósok kikiáltani a négy folyó és a három bérez országát.

V.

A NÉMET FESTÉSZETRŐL.

A német műtörténeti irodalom eddig is kitűnt úgy gazdagság, mint alaposág tekintetében. Ez utóbbira nézve talán még inkább, mivel tudvalevő dolog, hogy a német tudós a szérszálhasogatásig pedáns, s innét van, hogy szakirodalma a katedra stíljében készült, csakis szaktudósok számára.

Az általános társadalmi műveltség terjedése azonban Németországban is felébresztette az érdeklődést a szépség és szép művészet iránt, de a laikus közönség számára eddig nem igen létezett munka mely a művészetbe s ennek történetébe biztos adatok alapján bevezette volna.

A berlini *Grote* kiadó-czég vállalkozott arra, hogy egy monumentális kiadványban pótolja a hiányt; a legismertebb tudósokat hívta meg, hogy a német művészet történetét történeti igazságon

Grote G. kiadásában Berlinben megjelent művészettörténeti műből.

KUPECZKY JÁNOS FESTMÉNYE: LEÁNYA ARCZÉPE.

A berlini kir. múzeum képtárában.

alapuló adatokkal, de *népszerűen* írják meg, s így jött létre ama nagy munka, mely öt vastkos kötetben tudományos szempontból, de a nép nyelvén és ízlése szerint megírva tartalmazza a germán művészet történetét, mely munka utolsó füzeté most e napokban hagyta el a sajtót.

Egyik kötete a német festészet történetét tartalmazza, számos ábrával, melyek mind-egyike kitűnő másolata ama remekeknek, melyeket német vagy Németországban élt művész alkotott, a német iskolák befolyása alatt, s melyek ma a különféle képtárakban vannak szétszórva. A festészet történetét dr. *Janitschek* Hubert, a strassburgi egyetem tudós tanára írta sok körültekintéssel és az adatok gondos feldolgozásával.

Janitschek strassburgi tanár három évet szánt ez alapos nagy mű megírására és lett belőle *öt év*. Őszinte tárgyilagosság, komolyság és a munkához való szeretet és rendkívüli szorgalom jellemzik művét, mely sok tekintetben jóval túlszárnyalja az eddigi hasonló dolgozatokat. Könyvében a szaktudós mind-azt megtalálja, mire szüksége van; de a laikus közönség, mely érdeklődik a művészet és története iránt, a könnyű, népszerű irányban megírt könyvben biztos vezért talál czéljához.

Négy képet közlünk mutatványul a jeles munkából. Az egyik *Elsheimer Ádám* festménye: *«Menekülés Egyiptomba»*. A mester, mint *Üffebach* tanítványa eleinte Frankfurtban dolgozott, s később

Grote G. kiadásában Berlinben megjelent művészettörténeti műből.

RUTHART KÁROLY-ANDRÁS FESTMÉNYE: MEDVÉK ÉS KUTYÁK HARCOZA.

A drezdai kir. képtárban.

tetten érve ártalmatlanná tesznek, hogy a nagy és hatalmas tolvajok annál könnyebben lophasanak.

A legveszedelmesebb tolvaj azonban oly körökben tartózkodik, hol őt senki sem keresi, s gyakran nem is gyanítja.

Ezek a nagy, a hatalmas urak, kik előtt földig hajol a társadalom két harmadrésze. Még akkor sem lesz bántódásuk, ha tízezer tanu ellenük vall, mert sok a büntetés, sok a részes, kiknek keze mindig szurkos marad.

Az állami korrupció terjedését csakis a magas körökbe való tolvajok segítik elő. És ez nálunk csakugyan valóságos életkép.

Lássunk egyet a sokból.

II. Sándor császár uralkodása alatt szemlét fogott a lopások rendszeresen üzött mestersége.

A császár minden alkalommal azt hangoztatta, hogy egy felkötött tolvaj jobban elősegíti a közbiztonságot, mint kétezzer kozák. A belügyminiszter egymásután kapta a sok rendjelt, czímet, ajándékot és egyéb kitüntetések.

ral, megmond mindent, amit tud, s a mit közvetlenül tapasztalt. A szóbeli előadás mély benyomást tett a fejedelmre.

Nemesak «fönn», hanem mindenütt bevett szokássá vált a lopás sikkasztás, stb. mely szomorú állapotnak csakis drákói szigorral lehet véget vetni.

— Ezt írásban akarom látni, — veté közbe Sándor császár, — elődönek jelentéseivel együtt. Valamelyik köztetek hazudott; jaj annak, kit tetten fogok érni!

A miniszter bekívánta a birodalom minden kormányzóságaitól megérkezett jelentéseket és azt találta, hogy a császárnál tartott előadása ezekkel mindenkiben megegyez. Nem maradt tehát egyéb hátra, mint az «előd» jelentéseit becsatolni, mikor aztán az igazság ki fog derülni. Csak hogy ama jelentés épen ellenkezője volt annak, mit a császár hallott, a miniszter saját érdekében tévútra vezette urát, és szó nélkül elrakta a rendjeleket, czímeteket és adományokat, melyeket kitünő szolgálatainak elismerésül kapott.

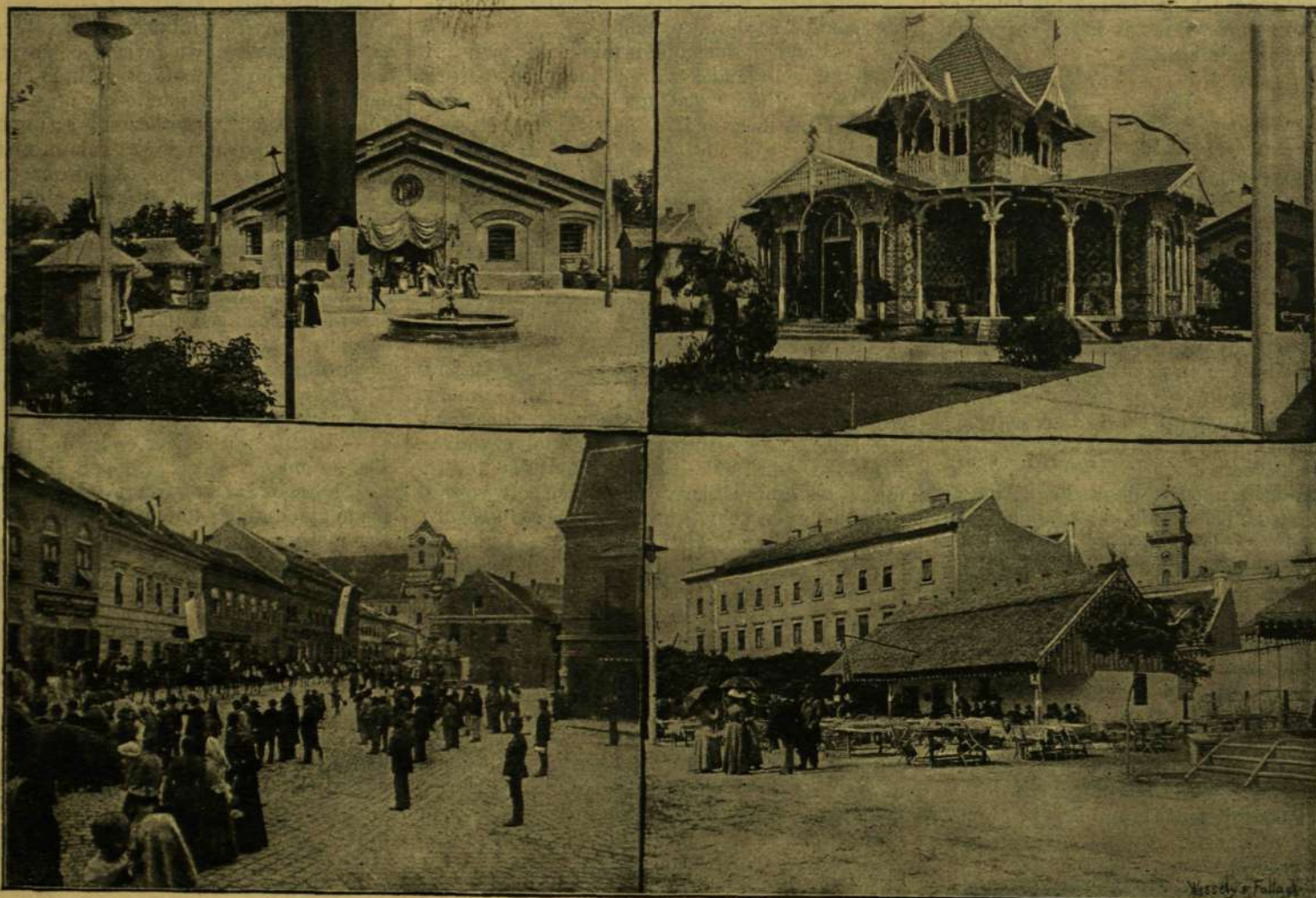
* A biliárd elnevezése egy újabban a British muzeumban talált okirat szerint egy Kew Vilmos nevű zálogházatlajdonostól ered, ki a boltja czimereül szolgáló golyókkal estéknként játszani szokott egy róffel Bill — Vilmos és yard — rófel neveket összerakva, melyből ered a szó.

* Pápaszemek teheneik. A francia látszerészek lapja egészen komolyan állítja, hogy dr. Verincourt tanácsára jelenleg az éjszaka oroszországi paraszti divatba hozták, hogy teheneiket a hó vakító fénye ellenében, mely egy év alatt közel 10.000 szarvasmarhánál okozott szemgyuladást, két szemüveggel lássák el. Egy tartományban már mintegy 4000 ily pápaszemet tehén van.

* A Vezuv kitorését légjáról vizsgálta közelebb egy pár vállalkozó ifjú s oly merészen, hogy egészen a kráter közelében több fényképi felvételt eszközöltek a hamu és füst kitorrásáról s az új kráterből kifolyó lávákrol.

* A hüvelyk-újjakon kezdenek ékszereket használni az amerikai divat-hölgyek. Legszokottabbak a gyöngyös perecz vagy arany kigyó, ékszeres fível.

* Pihenő-levelbéllyeg névvel Belgiumban egy a vasárnapi munkaszünetet pártoló társaság oly bélyeg-alkalmazását ajánlja a kormánynak, melyek azt

Az Iparcsarnok.
A handiérium bevonulása a megnyitás napján.

Az Esterházy-pavillon.
A magyar csárda.

A KOMÁROMI KIÁLLÍTÁSROL. — EKKERT ANTAL TANÁR FÉNYKÉPEI UTÁN.

Viszont ő sem mulasztott el semmi alkalmat arra, hogy az alárendelt közegek fokozottan lefelé, szintén magas kitüntésekben részesüljenek.

A császár magán kívül volt örömben, hogy népe javul, dolgozik, iparkodik és — nem lop. A nép alatt a jólelkű fejedelem nemesak a nagy tömeget, hanem a csinovnikok végtelen hadát is értette, kiknek romlottsága nem egyszer igen sok gondot okozott neki. Most már mindezeket túl vagyunk, a javulás határozottan halad.

Kevésbé a szerencsétlen török hadjárat után, oly botrányos esetek jöttek köztudomásra, hogy azokat a császár előtt titokban tartani nem lehetett. Egész hadtestek számára való szállítások csak a papíron léteztek, az érték járó és milliókra rugó összegeket tábornokok, altábornokok és más magasabb állású tisztek rakták zsebre. Czukor helyett kőport, pálinka helyett büdös tengeri vizet kaptak a katonák. A ki panaszt emelt, mint lázító, főbe lővetették. A lopás oly mérveket éltött, hogy vegre csakis a legmagasabb körökben szakadt vége a fonálnak.

A miniszter, ki alatt a kedvező fordulat történt, meghalt. Utódja egészen új ember lévén, csak hallásból ismerte amannak viselt dolgai. Elhatározta magát, hogy nyíltan beszél a császár-

A halottat nem lehetett felelősségre vonni, alárendeltjei az ő feltevéseire lettek kitüntetve és megajándékozva.

Ekkor a császár méltó felindulásában és haragjában, ama nevezetes megjegyzést írta sajátkezűleg a jelentés szélére, melyet aranybetűkkel kellene megörökíteni:

«Nagyatyám tevédt, midőn azt mondtá, hogy kivüle Oroszországban mindenki lop; ti nemesak lopni, hanem hazudni is tudtok.»

Szomorú életképünket azzal fejezzük be, hogy mi a baj főokát nem a nép, a csín, vagy bármely más részében a tömegnek, hanem kizárólag ama téves rendszerben látjuk, mely nem embereket, hanem gépeket nevel, éltet, és ilyenek fölött akar uralkodni.

EGYVELEG.

* Háztartási iskolát akar megnyitni Bécsben egy Migerka udvari tanácsos s főparafelügyelő elnöklété alatt álló bizottság. Ebben az iskolákban a munkások estéknél a főzésben, varrásban s foltzásban nyernének utasításokat, s e mellett előadásokat tartanának nekik az eledelék tápláló erejéről, a háztartásról, gyermekápolásról, baromfitenyésztésről s más szükséges háziasszonyi teendőkről.

jeleznék, hogy a szombaton feladott leveleket nem kell hétfőig kihordani.

* A keresztnevek adását szabályozta közelebb egy német kormányrendelet, mely csak a bibliában, szentek naptárában avagy a nemzeti hősök és fejedelmek sorozatában található nevre engedti kereszteltetni a gyermekeket. A sajtóságon rendelt oka, hogy a szociálisták újabban nagyon gyakran adtak gyermeküknek ily neveket: Robespierre, Lassalle, Bebel és más effélék, s ebben Vilmos császár politikai tüntetést lát.

* Új sósó támadt egész hirtelen Dél-Kalifornia-ban San-Diego vidékén. A nagy kiterjedésű új só közel van a Colorado-sivataghoz, mely régi tenger medréhez hasonlít, de különben nem áll összeköttetésben semmiféle vízzel. A só létrejöttét földrendésék előzték meg, melyek ezenkívül is sok változást okoztak a vidéken.

* A sztrájkok divatja csodálatos módon terjed. Egy délfranciaországi városban Toulouse mellett, az ügyvédek sztrájkolnak, mivel a törvényszéki elnökkel összeveszték. Srissgur bengáliai városban pedig a hindu táncos leányok sztrájkolnak, mivel a papok meg akarják csorbítani eddigi jogaikat.

* Drága porcellán. Solon francia művész most fejezett be egy 3 láb magas és görög mythológiai alakokkal díszített kínai vázát, melynek mintáját szétrombolták s így a remekmű rendkívül becses lesz, becslára 1500 guinea, azaz mintegy 20 ezer frt.

AZ ARANY-SZOBOR TOLDIJA.

Arany János szobra maholnap készen van. Strobl Alajos, az ambiciózus művész siet vele, hogy az emlék a kitűzött időre ott álljon rendeltetése helyén, a múzeumkertben, a nemzeti múzeum oszlopcsarnoka előtt. A talapzatot már rakják is Schickedanz Albert tanár tervei szerint, hogy megünnepeljük akkora, a mikor a jövő tavaszon az ércalakokat rája helyezik.

A szoborportaszt főalakja: Arany János ülőszobra, már érezte van öntve s a napokban elkészült a művész Toldi Miklós alakjának agyagmintájával is, melynek átvétele a szoborbi-zottság részéről épen a napokban történt meg.

A szobor, melynek sikerült mását itt bemutatjuk, ülő alakban, másfélszeres ember-nagyságban ábrázolja Toldit, még pedig abban a helyzetben, a mint a dunai szigeten a cseh Holubár legyőzése után férfias daczcezal néz maga elé. Testén könnyű bőriring van, válláról medvebőr-kacagány omlik le, melyet ökölbe szorított balkeze balterdéhez szorít. Jobbjában egy Nagy Lajos-korabeli buzogányt tart.

Balra fekszik hosszú egyenes kardja, melyet az Anjou-liliomok ékesítenek. Jobb felül van pajza, melynek domborműve a legyőzött cseh Mikula levágott fejét ábrázolja. Jobb lába be van hajlítva, a bal pedig kinyújtva. Mindkét lábán sarkantyús saru látható, melyet a lábászárca csavart szíjjak tartanak.

Toldi alakjában a művész az erőt és a méltóságot kívánta megtestesíteni, hogy olyan legyen, a milyennek a nagy költő képzelte Toldit megalkotta, olyan, a milyenről mi a monda és szájhagyomány után álmodunk.

Tipusát kívánta ábrázolni egy középkori magyar hősnak. Az erőteljes alakhoz nem hiában ültek mintául Budapest legrobustusabb athlétái.

A férfias szépségű arcon az elszántságon kívül mélyes komolyság tükröződik. Érezzük és látjuk, hogy Toldi nemesak a mondák kalandos vitéze, hanem tragikus hős, a milyennek Arany János jellemezte. Tragikumája nem külső, mint a szomorujátékok hőseié, hanem belső. Szívét iszonyú bánat marcangolja, lelket bü emészti. Bűnhődik vitézi könnyelműségéért, melylyel Piroskát másnak a kezére játszotta, elvesztett lovagi becsületeért. Ezért bujdosik messze földre, ezért vív száz csatát, keresi elszántan a halált, nyomorog és küzd. És végre csak e nagy szenvedések árán tisztul meg a lelke s áll helyre benne az erkölcsi egyensúly.

Ezt az önmagával meghasonlott, az emberekkel és saját lelkével harezban álló hőst kívánta megörökíteni a művész, s a szoborbi-zottság, a mikor az alakot végleges kivitelre elfogadta, egyúttal elismerését fejezte ki a sikerült alkotásért.

A szobor alakjai közül még csak Piroksa, Toldi szerelmének tárgya hiányzik. Piroksa a Toldi-trilógia legköltőibb alakja, a kit Arany János szíve vérvével rajzolt meg és költői kedélye aranyos derűvel sugárzott körül. Nem csoda, ha a szobrásza is nagy feladat vár ez alak megalkotásánál. Szerencsére sok kutatás után pompás modellre tett szert a művész. Egy igazi, a szép Piroksának megfelelő alak ez, Szechenyi Alice grófnisszony, Szechenyi Béla gróf leánya, a budapesti bálók ünnepeit szépsége. Arca emlékeztet az antik szobrokra, de azért igazi magyar típus. Vonásain plasztikus nyugodtság ömlik el. A művész 14-ik századbeli magyar ruhában örökíti meg Piroskát, a ki a népköltészetet fogja képviselni. A turul-madár mellett pengeti, pengeti a lantot, és ő ábrándosan, elmélőzve hallgatja a lant szavát.

A művész a jövő hónapban hozzá fog ez alak megalkotásához s a jövő ősszel már ércszobor fogja díszíteni a legnagyobb magyar epikus emlékét.

K. D.

A KOMÁROMI KIÁLLÍTÁS.

Komárom városa típusa a csendes, barátságos vidéki városkáknak. Jól kövezett, szépen befásított és elég gondosan söprött utcáin ugyanazokkal az alakokkal találkozunk, mint bármely más vidéki városban, melynek van törvényesége, némely más hivatala, gimnáziuma, élénkebb ipara és látogatott vására; e megszó-kott képet csupán a katonaság nagy száma, a sok ezüst- és aranygalléros főtiszt, a végig vonuló katonai zenekar szívesen hallgatott indulói és népdalai teszti élénkebbé és változatosabbá.

Ez évi augusztus hó 1-én azonban teljesen átalakult Komárom rendes képe. A kiállítás megnyitására ide érkezett vidéki notabilitások és egyéb idegenek ezrei, a kivonuló lovasbandérium, az egymást erő négylovas fogatok, a díszbe öltözött s a rend föntartásán fáradozó tüzoltók és városi hajduk s végre a szokatlan látványosság kedvéért összesereglett néptömeg

Erdélyi M. fényképe után.

TOLDI MIKLÓS ARANY JÁNOS SZOBORÁN. — Strobl Alajos szoborműve.

egészen elfeledteté Komáromnak specialiter katonai jellegét s egy gazdag iparnak, élénken lüktető kereskedésnek öröndő város képét tárta elének, a mely a munka diadalát ünnepli polgári módon.

Csakugyan a munka, a polgári munka ünnepe volt ez a nap, noha az ünneplés nem volt minden arisztokratikus allűrök híjján.

Ez utóbbi jelenség annak a körülménynek tulajdonítandó, hogy a kiállítás védnökei nem valának mások, mint a megye s egyúttal tán az ország legdusabb főurai, a tatai és a csákvári Esterházy grófok. Már pedig az Esterházy név ezen a vidéken nagy tekintélynek örvend.

Az Esterházyak fogadása képezte tehát az országosi ünnepély főaktusát; azok elé indultak a bandérium délezege lovasai, az ő fogadásukra hajtatott ki a szőnyi pályaházhoz annyi lovabíró ember, őket éljenezni verődött össze a diadalvis komáromi hídfőnél ezernyi ember apraja, nagyja, a bevonulás díszét és ünnepségének ingerét élvezte a nádor-utca és főtér ablakiból kihajló komáromi szépek eleven virág-füzere.

Denique a vonat végre megérkezett, a grófok

közül csak az egyiket, a csákvárt hozva magával nejevel együtt, a taraczkövecek eldördültek, a menet megindult, a tömeg éljenzett, s a nagy esemény, a bevonulás, egészen programmszerűen lefolyt. Csupán az ég viselkedett egy kissé barátságatlanul, esővel fenyegetve a diadalmas bevonulót. Képvonulók az időjárás e kedvezőtlen hatása eléggé észrevehették.

Mire Esterházy gróf beért a kiállítás főtérére, eleje lépett a kiállítási bizottság elnöke, a kiállítás lelke s jóformán megteremtője, Tuba János főjegyző, és ékes szavakkal fogadta a védnököt, ki rövid beszéddel válaszul, a kiállítást megnyitottak nyilvánította.

Budapesti hírlapíró kollegáknak feltűnt Baross Gábor miniszter távolléte a megnyitáson; a beavatott rossz nyelvek szerint azért «felejtették» el őt meghívni, ne hogy a dícsőség és figyelem védnök és miniszter közt megszorjjon. Hiába, ide távol van Baross, de közel van Esterházy. Ezen kis feledékenységnél azonban alighanem meglesz az a következtetés, hogy a kiállítás majd be is zárul, a nélkül, hogy minisztert lásson.

A kiállítás maga a tisztí pavillonnal szemben, esinos parkban van elhelyezve; főépülete az iparcsarnokká átalakított katonai lovagló csarnok, melyet e czélra a katonai hatóság szívesen átengedett. Körülr csoportosult több kisebb-nagyobb pavillon, ezek közt legdíszesebb az Esterházy uradalmaké, a kiállításnak fénypontja. (Kár, hogy benne a tatai kastély és park szép képei német fölírásnak.) Érdekes, bár már megszokott kiállítási tárgy a magyar csárda, melynek még golya is fészkel a tetején, de a czégerül kiakasztott óriási pezsgős üveg és a fekete frakkos kellerek erősen rontják az illuziót, melyet kelteni hivatva volna! Már sokkal stilszerűbb Törley uram, — hogy is lenne kiállítás Törley nélkül, — pezsgőcsarnoka, a hol a szűkebb körben rendezett szépségverseny nyertese ontja, mosolygó ajakkal és pezsgős pajzansággal az édes pillantásra vágyók, avagy igazán eltikkadt sétálók poharába a habzó nedűt.

Magában a főcsarnokban tömördek az ipari és gazdasági tárgy, igen jó beosztásban és izléses elrendezésben. A nélkül, hogy részletekbe mennénk, úgy vettük észre, hogy főleg a háziipar, a ruházati és az agyagipar vannak leginkább képviselve. Izlésünket azonban bántja az a sok budapesti czég látása, kiknek holmiját vagy őt kiállításon mindenütt ott találtuk; azt hisszük, értékesebb s tanulságosabb volna a kiállítás, ha tisztán a megye iparát mutatták volna be rajta.

A kiállítás sikere azonban így is teljes, meg lehetnek elégedve, kik legtöbb érdemet szereztek vele, Tuba elnök és Hírlich József kiállítási titkár, s kívánjuk, hogy fáradásaink tanuja, azaz látogatója több és több legyen.

Az esti korzón, elektromos lámpák fényében föl és alá hullámozó nagy közönség pedig meggyőződhetik arról, hogy még oly elszigetelt s fejlődésre kedvezőtlen városban is, a minő épen Komárom, az igaz munka és iparkodás mégis megleli jutalmát, a diadalra vezet.

E. A.

A HALOTT FELTÁMADÁSA.

Erősebb a halálnál! Ez lesz ezután a villamosjelszava, mely legújabbban a csodák legnagyobbikát: egy feltámadást vitt véghez.

New-Yorkban Isaac Romaine nevű gazdag theakereskedő két gyermekét vesztette el, kik valamely diuós hé marása folytán szintén megdühödvé, minden kigondolható segítség és ápolás daczára, meghaltak. A szerencsétlen apát a súlyos csapás annyira lesújtotta, hogy búskomorságba esve, magát felakasztotta. Cselédje a kötelel elvágta és rögtön orvosot szaladtak.

A mostani amerikai Aeskuláposk elannyira

biznak a villamosság erejében, hogy ezzel még a lehetetlenség fogalmát is megszüntethetőnek hiszik. Az orvos mindenekelőtt a testet egy nagyon meleg fürdőbe tette, honnan azonban megint csak mint hullat kellett kivenni. Ekkor a testet egy hosszú asztalra kiterítvén, kezére és lábaira villamos vezetéköt kötött, melybe az áramot azonnal beeresztette. Erre az idegek összehúzódtak, a szemek kinyitáltak. A halott ember fölelevenítésére szolgáló kísérletek azonban meghiúsultak, mert a villamos áram megszűntével az élet jelei is elmaradtak. Nem nagyobb eredményt idéztek elő a mellkason ejtett szúrások sem, melyekkel az orvos a lélegzési szerveket akarta mozgásba hozni. Egy különösen hasonló czélokra szerkesztett géppel három óráig vesződték, hogy a tüdő tevékenységére hasson, de az élet sehogyan sem akart visszatérni.

Ekkor az orvos a legvégső eszközökhöz nyúlt. Segédjeinek közreműködésével a halott mindkét karján mely bemetszést tett. A bal, valamint a jobb karon egy-egy úter lett felnyitva. Ehhez hasonló műtétnek az egyik segédorvos is alávetette magát oly czélból, hogy a felelevenítést tulajdon élete veszélyeztetésével a tudomány dicsőségére lehetővé tegye. Az élő ember ereinek liktetése a szívből a nagy ütőerke és onnan a kisebb véredényekbe átmenvén, ezen elektrikus mozgás végre a halottba is eljutott.

Húsz perc múlva a meghalt szív dobogása megkezdődött, eleinte gyengén, utóbb gyorsabban. A most újra alkalmazott mesterséges lélegzési kísérletek folytán a lélegzés egy fél óra múlva lassanként a rendes ütemben működött. A felelevenítés processusa oly lassan haladt a test többi részeiben, hogy minden pillanatban a halál bekövetkezéséről tartottak. Végre a halál véglegesen legyőzött és mostanában Romaine úr lábadozó félben van.

A jelen esetben az élet visszatérését kétségbe vonni nem lehet.

Most csak az a kérdés, vajon Romaine úr a más világból, vagy pedig csak ama feneketlen mélység széléről hozatott vissza, honnan eddigél Isten segítségével nélkül még senki sem tért vissza. Mindenesetre nagy utat tett, és messziről jött.

ÉLET A HALÁL UTÁN.

Kétséget nem szenved, hogy a nyaktólóval lefejezett emberek testében a halál nem áll be rögtön. Ezen tüneményt több ízben történt megfigyelések után a különbséggel észlelhetjük, hogy némely kivégzett embernek az élet jelei a fejben, másnál pedig a test egyéb részeiben mutatkoznak. Itt vagy ott az állítólagos élet jelei csak az idegek rángatózásából erednek, mondják az orvosok; az élet megszűnik, mielőtt a gerincz-csont összeköttetése a fejfel megszakad, vagyis midőn ama csontot ketté vágják.

Legújában dr. Laplace Tonkingban, az ottani tengeri kalózok gyakori kivégzését alkalmával, e részben nagyon érdekes megfigyeléseket és kísérleteket tett, melyek a tudós világot egy eddigél egészen ismeretlen tere vezeték.

•Több ízben, — írja dr. Laplace, — azt vettem észre, hogy az egyetlen egy kard csapással leütött fő a fűben ide-oda gurulva, magasra felugrik és csak két, sőt gyakran három perc múlva merevül meg. Felvettem magamban, hogy legelső alkalommal a közelről megfigyelem nevezetes tüneményt, mely részben a hatóság kirendelt közegei nemcsak a lefejezettek testét, hanem azok fejét is rendelkezéseimre bocsájtották.

A kivégzések rendszeren 10—15 elítélten hajtának egyszerre végre, kik egymástól három-négy lépésnyi távolságban a földön guggolva, nyugodtan bevárják, míg a hóhér velük végez. Mibelyt a hóhér rövid, de széles és nehéz kardjával az elítélte elébe áll, az szó nélkül letérdelve fejét úgy lehajítja, hogy a nyak egészen kidomborodik. A közelről, roppant erővel mért csapás a főt tisztára elvágja és eddigél még soha sem történt, hogy a csapást ismételni kellett volna, vagy pedig, hogy a nyak helyett a vágás másféle irányult volna.

E részben a benszülött hóhérok oly gyakorlattal bírnak, mely a hibát vagy tévedést lehetetlenné teszi.

A kitűzött órára 19 embert vezettek a vesztő-

helyre, kiket néhány benszülött katona kísért. A hóhér, kis fiát kezénél vezetve, oly egyszóval ballagott a szomorú kíséret után, mintha ahoz semmi köze se lenne. Széles kardját kutyabőrrel készült tokban hóna alatt tartotta. Utóközben egyik-másik ismerőssel kedélyesen beszélgetve, csak akkor indult a többiek után, midőn ezek már jól távol jártak.

Az eféle látványokhoz szokott nép nagyon közömbösen vette az egészet, s mire a kijelölt helyre értem, csak néhány gyermek jött utánunk, kik parittyáikkal kóborló kutyákat dobáltak.

Az első kardcsapással megölt ember fejét két lépésnyi távolságban megfigyeltem. A fej nem mozdult meg, de tisztán kivettem, hogy a fogak a fűbe haraptak. Midőn az egyik fület kezembe vettem, a szemek kinyitáltak és oly meverz pillantást vetettek reám, melynek kifejezését soha el nem felejttem.

Ez nem volt a haladók szokott nézése, midőn a szempillák le és fel csukódva, a szemgolyó fényének fogyását mutatják, nem volt az a testi fájdalom kifejezése sem, melyet veszélyes műtétek vagy sebesülések alkalmával számtalan emberen láttam.

Most is úgy rémlik előttem, mintha teljes erőben lévő eleven ember fenyegető, feddő és szemrehányó beszéd közben reám nézett volna. Önkéntelenül elborzadva, a véres főt ismét letettem.

A fűbe harapás némely embernek elmaradt, de akkor a fej, ide-oda gurulva, erősen rángatózott. Mibelyt azonban az első mozdulattal a földről fülénél fogva felvett fejet magam felé fordítottam, ismét ugyanazon kifejezést láttam a szemekben, mely az élet csallhatatlan jeleit mutatta.

Az egyik fejnek fülébe azt kiáltottam a bennszülötök nyelvén: «mit akarsz!» Mire a szemek rögtön besukdóztak a nélkül, hogy a száj nyílásán valami változás mutatkozott volna.

Magától értetődik, hogy a borzasztó látvány végre erőt vett rajtam, és az utolsó három hullához már nem közelíthettem.

Megfigyelésem eredményét a «Victorieuse» hadihajó főorvosával közölvén, ez az egész tüneményt felízgatót idegim rovására toltam. Megvallom, hogy ezen nézetet magam is elfogadtam mindaddig, míg csak Duroy, a hadihajó főorvosa más véleményre nem térített. Duroy úr nálammal húsz évvel idősebb, azonkívül teljes életében mindig sebészettel foglalkozott, miert is idegeire hasonló látványok nem igen hatottak. Mindazonáltal ő is szóról szóra ugyanazon eredményhez jutott vizsgálódásainál, melyek reám oly nagy hatást tettek.

Közös megegyezéssel abban állapodtunk meg, hogy ezentúl megfigyeléseinket e téren nagyobb objektivitással folytattva, azokat az orvosi egyetem rendelkezésére bocsátandjuk.

AZ ÉG CSODÁI.

A Mars.

Nostradamus utóai minden kegyetlenséget és erőszakot, melyet jelenleg a földön elkövetnek, Mars jelenlétének tulajdonítottak. A tudósokra nézve ezen dicső égi test a legszebb emlékek tárgya, mert gömbjének megfigyeléséből állította össze Kepler halhatatlan törvényeit, s ezek hártották el a tudományok templomát eltakaró sűrű fátyolt.

Va lamennyi ismert égi test közül Mars legközelebb áll a földhöz, miert is a kíváncsiak egész serege minden áron ki akarná fürkészni titkait, habár az eddigél elért sikerek iparkodásaikat meg nem jutalmazták.

A mit ezen közeli világról bizonyossággal állíthatunk, nagyon kevés. Tájékoztató a mi napunknál kevésbé fényes égi test világitja ugyan, de ezt Marson lejáró egy fél órával hosszabb napok, nem különben a kétszáz nappal hosszabb esztendőik bőven kárpótolják. Ebből az következik, hogy ott a nyarak és zordon idők tovább tartanak. Ha azt tudnók, hogy ott az elemek hasonló módon vannak elosztva, földrajzunkban elég összehasonlítási okokat lehetne feltalálni, de így Mars alkotó elemeiről csak annyit tudunk, hogy tömörültségük nem valami különös, és hogy a legnehezebb fém, melyet ott ismerünk, a mi vasunknál nem súlyosabb. Az ó-kor csillagászai a planéták mozgását a világitó csillagokkal egy sorba helyezték, és erren

alapították minden további megfigyeléseiket. Ötven vagy hatvan századon keresztül a Marsot rendetlen, furcsa és szeszélyes futása miatt az erőszak és engedetlenség jelképének tekintették. E téves nézet azonban a jelenkorban teljesen megszűnt. Kopernikus megmagyarázta azon elveket, melyek szerint Mars futása nem csak bizonyos megmáshatlan rend és törvény szerint történik, hanem azonkívül látszólagos rendetlenségei valami optikus csalódásból erednek, melyet ismét a földgömb állása idéz elő. Kepler óta a figyelések hosszú sora sokféle meglepetéseket szerzett a tudós világnak. Ugyanis 1877-ben egy táviró egy eddigél majdnem ismeretlen csillagász azon híret hozta, mi szerint a Marsot a rendetlen, féltékeny, erőszakos planétát, két hold lépten-nyomon kíséri. Ezen fontos felfedezés a washingtoni tengerészeti megfigyelő állomás távcsövével történt. Amaz óriási tudományos ágyút inkább meg lehetne irigyelni mostani birtokosaitól, mint a világ minden füst nélküli puskaporát és ismétő-fegyverét.

A Marsról eddigél bizonyossággal csak annyit tudunk, hogy légkörében nagy mennyiségű vízgőz fordul elő, mit a világosság elemzésénél megfigyelt különös jellegű sugarak minden kétségen kívül helyeztek. Mindkét sarkán fehér foltok láthatók, miből azt következtetik, hogy ott is örökös jég uralkodik, mely a nyár és tél befolyása alatt megfogy vagy szaporodik, a mint ez földünkön is meg szokott történni. Valószínűtlen azonban az az állítás, mely szerint a Marson tömör tömegeket és tengerpartokat lehetne észrevenni. Valamint a Venus csillagászai földünkről minden közelség dacára csak nagyon hiányos fényképeket készíthetnének, ép oly kevéssé sikerült eddigél a Marsról mérhalys környalaknál egyebet megszerezni, melyek legfeljebb sejtelmekre nyújtanak alapot, de a pozitív valóságot egy lépéssel közelébb nem hozták.

Eddigél Braziliából, az Argentína közvárságából, a Jöremény-fokáról, Ausztráliából és Új-Zelandból, vagyis mind azon helyekről, honnan csillagászati megfigyelések rendszeren jelentékegyebb sikerrel szoktak tétetni, a fenne említett feltevések nem igazoltattak. Franciaország tudósai 1890-ig még mindig nem fogadták el a Mars hegyeire és tengerpartjaira vonatkozó téves állításokat.

Földünk a végtelen űrben oly apró és csekély pontok közé, melyről az eféle nagyraavagyó kíváncsiságok nehezen fognak kielégítenni. A Mars természete reánk nézre örökké megfejtethetlen titok fog maradni, míg csak két kísérőjének: Phobos-nak és Deimos-nak rendeltetéséről, tán évszázadok múlva, tisztába nem jövőnk.

A Mars megfigyelése bizonyos tekintetben a kör négyzsögesítéséhez hasonló; nem lehetetlen, de a lehetetlenség végső határain lebeg.

Az emberi ész halandó birtokosai részen állnak, figyelmüket az égi boltozat csillagai és planétái ki nem kerülük.

HAAN LAJOS.

(1818—1891.)

A tudomány, az egyház és iskola körül kiváló érdemeket szerzett férfi haláláról jött hír Békés-Csabáról, ki e legnagyobb hazai evangélikus községnek hosszú idők óta lelkipásztora volt, s e diszes álláshoz külön érdemeket fűzött hazafiasságával.

Haan Lajos, a tud. akadémia tagja, az evangélikus egyetemének főjegyzője hunyt el, aug. 12-ikén, életének 73-ik évében. Mint történetíró volt ismeretes széles körben, s e munkásságának elismerését emelte ki akadémiai, mikor 1877-ben levelező-tagul választotta. Tevékenysége más téren is sok elismerést szerzett a derék férfiúnak, kit hívei mély fájdalma kísért sírjába.

Atya is békés megyei lelkész volt, anyja pedig egy magyar természetű tudós, Petényi Salamonnak nővére. 1818 aug. 13-ikán született a nógrádmezei Sámsonházában, tehát 73-ik születésnapja estéjén halt meg. Az eperjesi kollegiumban tanult, s ott ismerkedett meg Sárossy Gyulával, Vachott Sándorral, Lisznyayval, Irányi Dániellel. Majd német egyetemeken végezte te ta-

nulmányait, s 1842-ben már csabai segédlelkészé válassztották, valamint az ottani első magyar iskola tanárává. A még akkor tót községben hű ápolója lett a magyaros szellemnek, s része is volt benne, hogy Csaba lakossága 1848-ban lelkesülten sietett a szabadság zászlaja alá. Haan maga tábori pap lett, s a csabai nemzetőrökkel együtt ment Nagy-Becserekre a ráczok ellen. Az 1849-re következett szomorú időszakot Nagylakon élte le, hová lelkesül választották. 1855-ben hunyt el atyja, s a csabai nagy egyház e helyre egyhangú elhatározással a fiut hívta meg, kit előbbi lelkeskedése alatt már annyira megtanult becsülni. E helyen maradt meg haláláig. A nagy népességi egyház napról-napra megújuló teendői mellett is, Haan időt tudott találni a történelmi és régészeti tudomány alapos művelésére. Már németországi tanulói éveiben is kutatót történeti kútfók után, s összeállította mindazon magyar tanulók életrajzát, kik háromszáz év alatt a jeni egyetemen tanultak. 1845-ben Békés-Csaba múltjáról készített dolgozatot, majd Nagylak történetét írta meg. Az egyházi irodalmat jeles egyházi beszédekkel gyarapította. Szerkesztett magyar szövegű énekes könyvet, a mi a magyarosodás hathatós eszközévé vált. Összeállította a magyarhoni ev. egyház történelmét időszaki táblában, nem sokára pedig Magyarország időszaki tábláját. Írt keresztény egyháztörténelmet iskolai használatra. Legnevezetesebb műve Békés-megye hajdána, mely 1870-ben jelent meg s később Zsilinszky Mihály közreműködésével még egy «Békés-megyei Okmánytár»-ral egészítette ki. A tud. akadémia 1877-ben tagul választván, helyét Béli Mátyásról írott dolgozatával foglalta el.

Mint pap minden tekintetben az első köztül való volt, mint egyházi szónok előkelő, s jól ismerték mesz-szeföldön. Folyóiratokba, hirlapokba is több magvas dolgozatot írt, irodalmi buzgóságát azonban meg kellett osztania lelkesi kötelességeivel. Évekig nagy előszeretettel kutatót a békés-megyei származású nagy német festőre, Dürer Albertre vonatkozó adatok után, s valóban becses eredményhez is jutott. Az erről szóló munkája 1880-ban jelent meg, nagy figyelmet keltvén külföldön is, kivált Németországban. Haan történeti bizonyítékokkal mutatja ki Dürer magyar származását, s bebizonyítja, hogy e név is egy régi magyar családi névnek német fordítása. Addig is tudták a halhatatlan művész saját feljegyzéseiből, hogy Dürer családja Magyarországból költözött Nürnbergbe; de igazi nevét nem ismerték, csak pusztá tapogatózás volt, hogy a Dürer a magyar «Szász» fordítása. Haan bebizonyította, hogy a Dürer autobiográfijában a család fészkeül említett Eytas nem egyéb, mint a békés-megyei Ajtós falu, mely a török időkben pusztult el. Kimutatta azt is, hogy Dürer fiatalabb korában Thürer-nek írta magát; a mi minden valószínűség szerint még a XVI. században is megvolt Ajtói családnev megnevezésére, a mire vall a Dürerek czimereiben levő ajtó is.

A derék tudós és nagyérdemű lelkész egész életében sok szeretetet tapasztalt hívei részéről, s a békés is a Ferencz-József-renddel tüntette ki. Halálával fontos állás üresedett meg az evangélikus egyházban, s Békés-Csaba méltán gyászolja hű és hazafias lelkipásztorát.

AZ 1848/49-KI SZABADSÁGHARCZI EMLÉKEK, KÉPEK ÉS TÁRGYAK KIÁLLITASA.

Az 1848—49-iki szabadságharc emlékeinek kiállításán, mely Hentaller Lajos országos képviselő és Farnek Béla buzgó iparkodása folytán jött létre, sok érdekes és történelmi becsesel bíró tárgy van felhalmozva.

Miután az abszolút kormányrendszer alatt ama dicső idők emlékeinek gyűjtése nagy vesztélyel járt, csakis egyes családok és egyének őrizték meg a sokféle ereklyék némely részét, s így ezek leginkább most kerültek nagyobb számmal napfényre.

Vezéink és államférfaink arcképeit, az akkori honvédség fegyvereit, egyenruháit, szolgálati jelvényeit és zászlait a mostani nemzedék többnyire külföldön készült eszményi rajzokból ismerte. A most megnyíló kiállításban mindezeket részint egykorú képekben, részint természetben látjuk. A tizenhárom vértanú és a többi tábornokok legjobb arcképeit az utolsó években leginkább a «Vasárnapi Ujság» mutatta be ismételten a közönségnek. A kiállításban szintén a dicsőültek családjai által kegyelettel megőrzött

hon, részint Bécsben és a világ minden részeiben készült nagy számú arcképei egy külön osztályt foglalnak el. Nagy értékei bírnak a külföldi katonai okmányok, és ezen időből fennmaradt nyomtatványok, hirlapok és torzkek, mely utóbbiak nagy része — habár magyar ügyekre vonatkozva — leginkább Bécsben készült.

A katonai okmányok közt kiemeljük Pöllenberg tábornoknak (akkoriban még ezredesnek) a hatvani útközvet állat a fővezérhez intézett sajtóközleg rajzonnal irt jelentését, melynek eredeti német szövegét magyar fordításban itt közöljük:

Görgei tábornok urnak. Még mindig ugyan azon állodásban vagyok. A mint már említém, hadosztályom a jobb szárnyat képezi, mely a szőlők jobb szárnyával egyforma magasságban áll, és az ellenség által szemmel tartatik. A Lipstay-féle dandárt, mely még erre menetel, Gáspár ezredes ur a cenztrumba intézte, melylyel — ha lehet — a szőlőket meg fogom támadni. E pillanatban azonban egy Miklós-huszár-örjárat azt jelenti, hogy erős ellenséges csapatok a hatvani uton menetelnek, miről alulirt egyttal Gáspár ezredes urnak jelentést tesz. Jelen jelentésem írása alatt a szőlők mellett csapatostályok fejlődnek ki és nagyon jó állást foglalnak el.

Pöllenberg, ezredes.

Ezen jelentés a harc izgalmainak benyomása alatt volt írva. Több autograf-gyűjteményben az akkoriban szerepelt politikai és katonai nevezetességek sajátkezü aláírásait szemlélhetjük.

A kiállításról megnyitása után lesz alkalmunk még bővebben szólni, s arról képesorportozatokat is fogunk bemutatni.

CHICAGO EMLÉKEDESE.

Chicago városnak, a melyben 1893-ban vilákiállításat akarnak tartani, jelenleg 1,250,000 lakosa van s így népességére a 7-ik város a földgömbön. E város 60 évvel ezelőtt csak három kis fakunyhó volt s még tíz évvel később sem hitték, hogy a mocsaras területen elegendő hely legyen nagyobb város számára. Ma pedig e város a legegészségesebbek közé tartozik, ezer köztül átlag csak 17 ember hal meg évenként s a mocsarak eltüntetésével ma 170 angol mérföld terület van beépítve, körülbelül 2000 angol mérföld hosszú utczákkal. A város mesés emelkedése különösen 20 év óta tart, midőn a világtörténelemben ismert legnagyobb tűzvész egyszerre 20,000 épületet tett tönkre s több mint 200 millió dollárnyi kárt okozott. Az új városban 10—20 emeletes házak vannak, egy ily óriási épületben 20,000 embernek több lakik. Gyönyörűek a város parkjai, melyek 2000

HAAN LAJOS.

olaj- és aquarell arcképek megható látványt nyújtanak.

Itt látjuk a hősk hősenek, Damjanich Jánosnak életnagyságú arcképén kívül a tábornok fehér tollas eredeti tábori fővezéget, melyet anyni véres csatában viselt. Aulich, Leiningen, Pöllenberg, Kmetz, Klapka, Görgei, Kiss Ernő, Perczel Mór, Mészáros, Bem, Vécsey, Schweidel tábornokokról több sikerült arcképet láthatunk itt. Ellenben Nagy-Sándor József, Láher, Török, Lázár, és Knezius képei alig felismerhetők.

Mindenesetre kegyeltes dolog lenne e hiányt gondos kutatások útján pótolni és a képeket az utókor számára megszerezni.

Néhány olajfestményű csataképet is látunk, melyeken ha egyéb nem, de a harcoló honvédség fegyverei, egyenruhái és részben a csatatereterei jól vannak eltalálva.

Az akkori osztrák és orosz tábornokok leginkább Bécsben készült arcképei teljes számmal megvannak, szintűgy nem hiányoznak a hivatalos osztrák csata festő Allemand Frigyes festményei után Bécsben megjelent számos csataképek és egyes epizódokot ábrázoló vázlatok, melyek leginkább a szövetséges hadak vitézségét dicsőítik. Hazai festők közül az 1848/49-iki szabadságharc kiválóbb mozzanatait eddigél még alig egy-kettő próbálta megörökíteni. Kosuth Lajos nagy hazánkfianak részint itt-

holdnál nagyobb terület borítanak, nem is említe a 30 mérföld hosszú s 100—200 láb széles kertekkel és rétekkel diszített boulevardokat, melyek a város benső része körül futnak. A városban évenként 25,000 hajónál több fordul meg 9 millió tonna tartalommal és évenként 10 milliónál több szarvasmarhát és disznót ölnek meg, s 100 millió bushel gabonát s 2 millió bushel lisztet visznek szét innen a világ minden részébe. Az itt összejövő vasutak száma 27, melyeken naponként 902 személyvonat átlag 175,000 embert szállít. A múlt évi posta szállítványok összege 500 milliónál többet tett ki, s maga a vasuti mozgó posta 856 hivatalnokot foglalkoztat. A városban van mintegy 500 templom, 25 színház 35,000 néző számára, 120 nyilvános iskola, 1400 vendéglő s 5000 megszálló hely. Az egész földgömbön nincs egyetlen hely sem, mely ily mesés gyorsasággal emelkedett volna.

VASÚT KIRABLÁSA KOLORADÓBAN.

A vasutak utasainak kirablása Európában már a ritkaságok közé tartozik s ezért okozott oly nagy feltűnést pár hóval ezelőtt Athanasios görög haramia hőstette a Balkán-félszigeten. Az éjszakerikai Egyesült Államokban azonban, hol a gyér népességű nyugati vidékeken oly sok vasútvonal vezet át, aránylag gyakrabban van

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapest, megjelent és minden könyvtárnál kapható:

A családi boldogság.

Mindenemü asszonyok és leányok számára Szerkesztette **Kalocsa Róza.** Ára füzve 80 kr. — kemény-kötésben 1 frt.

Arany Kincstár

Nélkülözhetlen táncadóm minden család és háztartás számára Szerkesztette **Beniczky Irma.** Ára füzve 80 kr., kötve 1 forint

A BUDAPESTI KERESKEDELMI AKADÉMIA

f. évi szept. hó 1-én az V. ker., Alkotmány-utca 11. sz. a fekvő épületében harminczötödik évfolyamát nyitja meg. — Midőn ezt a szülők és gyámok figyelmébe ajánljuk, megjegyezzük, hogy az intézet céljai: a kereskedő pályára lépő fiatal embereket az általános műveltség alapján a kereskedői hivatásra, még pedig ennek felsőbb ágaira is minden tekintetben alaposan előkészíteni, őket nemcsak értelmi és szaktudományi, hanem erkülesi és nemzeti irányban is nevelni, és még mellet az intézetben képzésüknek, az iskolától telhetőleg gyakorlati tekintetben is kiképezni. — A három évi tanulmányból álló intézet igazgatását, szervezetét, szertevét és a felvételi feltételeket tárgyzó értesítőt az igazgatóság kívánatra bérmentesen megküldi.

Ugyancsak az igazgatóság készséggel ad felvilágosítást az intézetben fennálló és a fővárosi kereskedő-testületek, valamint az intézet vezérbizottsága által alkotott alapítványi tandíjmentes helyeket és a tandíjmentesség elnyerését illetőleg. — Azon ifjak, kik az intézetben érettségi vizsgálatot tesznek, fel vannak jogosítva, hogy haddkötelezettségüket mint egyévi önkéntesek teljesítsék. — Az intézettel egyéves kereskedelmi szaktanfolyam áll kapcsolatban oly ifjak számára, kik gimnasiunai vagy reáliskolai érettségi bizonyítványt nyertek vagy valamely másnemű szakiskola végbizonyítványával rendelkeznek és tisztán a kereskedelmi szaktudományokat egy év alatt elajánítani óhajtják. Olyanok számára, kik valamely kereskedelmi tanintézetben érettségi vizsgálatot tettek, vagy a fent említett egyéves szaktanfolyamot végezték, a keleti államok főbb nyelveinek és viszonyainak megismertetése czéljából külön «keleti kereskedelmi tanfolyam» áll fenn.

Budapest, V., Alkotmány-utca 11. sz. 1891. augusztus havában.

A budapesti kereskedelmi Akadémia igazgatósága.

RÉTHY JÁNOS

mérnök, nemzetközi szabadalmi irodája.

BUDAPESTEN,

Erzsébet-körút 14. sz.

eszközi

uj találmányok szabadalmaz-

sát és a szabadalmak megho-

szabítását bármely államban.

Elvállalja a találmányok ér-

tékesítését és védelmét. Min-

denemű felvilágosítással szolgál

szabadalmi ügyekben. — Véd-

jegyeket beajánlhat mind-

den államban.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Buda-

pesten megjelent és minden könyvtár-

nál kapható:

AZ ATYAFIAK
Csiky Gergely regénye.
Ára füzve 1 forint 50 kr.

34. SZÁM. 1891. BUDAPEST, AUGUSZTUS 23. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre — 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 * Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott vitéldij is csatolandó

1848/49-KI EMLÉKEK.

A szabadságharc emléktárgyainak kiállításából. **K**EGYELETES dolog volt 1848/9-iki szabadságharcunk emlékeinek egybegyűjtésére gondolni s azokat a nagy közönségnek bemutatni. Kegyeletes, de nem könnyű dolog. Az a dülő szellem, mely az ikonoklasztákat a templomi képek megsemmisítésére ösztökélte, a történetnek minden fordulójánál megnyilatkozik és érezteti romboló hatását. De oly

nagy mértékben, mint nálunk egész történetünkön keresztül, egyebütt aligha. A kereszténység az ősi vallás emlékeiből reánk vajjon mit hagyott? S mit a latinság régi nyelvemlékeinkből, az ősök írásjegyeiből? A mit e korok hagyatékának gondolunk, inkább sejtelem, mint tudás. S nem vagyunk sokkal különben az Árpád-kori és a vegyes házakbeli korszakból származó emlékeinkkel sem. A tatárdúlás, a török hadjáratok elpusztíták e koroknak műkinseit, s ma a leggonoszabb buvárlat világánál sem birjuk

képzeletünkben kiépíteni a műveltségnek azt a templomát, melylyel a magyar nemzet ama korszakokban birhatott. Szabadságharcunktól, igaz, még csak egy emberöltő választ el. De hiszen tudjuk, micsoda vandalizmussal üldözött és tett semmivé a gyzedelmes erőszak mindent, a mi történetünknek e dicsőségekben és fájdalomban oly véghetetlen gazdag korszakára emlékeztetett. Egy-egy Kosuth-bankó, egy nemzetiszín kokárda, egy honvéd atilláról leszakadt gomb elegendő volt őri-

Hülyék tan- és nevelő-intézete
Budapest, I. kerület, Alkotás-utca, a vörös kereszt-kórház mellett.
(Az intézet 16 év óta áll fenn.)
Gyenge- és tompaelméjűek söt epileptikusok (nehézkórosak) emberbaráti felvételt találnak mérsékelt díj mellett. A nehézkórosok számára újabb tapasztalatok szerint a hideg vízgyógyászat alkalmazatik. Levélbeli megkeresésre azonnal választ, illetőleg programmal szolgál.
Dr. Frim J., igazgató.

1891. aug. 176. sz. 1891. aug.
BUDAPESTI SZEMLE
A M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti **GYULAI PÁL.**

TARTALOM:
Egy félszázad a magyarországi filozofia történetéből. — Kvacsala Jánostól.
A socializmusról. (II.) — Joób Lajostól.
Gróf Széchenyi István emlékirata a dohányregáléről. — Közli Marczali Henrik.
Az aranyvaluta behozatala Németországon. (I.) — Pisz-tóry Mórtól.
Jenatsch György. (I.) Regény Meyer F. K. után, németből. — S. M.
Költemények: Az öreg úr könyve. — Kozma Andortól. — Postumushoz, Horatius után, latinból. — Fülöp Imrétől.
Erdély és az északkeleti háború. — Jakab Elektől.
Értesítő: Gr. Andrassy Gyula beszédei. — gh. — Gr. Széchenyi István levelei. — b. m. — Gothard Jenő: A photographia gyakorlata és alkalmazása tudományos czélokra. — L. — I. B. — t. — II. Kelemen László: Magyar vagy német színház? — i.
Megjelen évenként 12-szer 10 ívnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentesen küldéssel egész évre 12 frt, fél évre 6 frt.
Franklin-Társulat
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

Kitüntetve számos mezőgazdasági kiállításon.
Elismerések jockey-clubbaktól.
KWIZDA
cs és k. szabad. Restitutionsfluidja (mosóvíz lovaknak) 1 palackkal 1 frt 40 kr.
KWIZDA
kornenburgi marhatáp-pora lovak, szarvasmarhák és juhoknak 1 doboz 70 kr. 1/2 doboz 35 kr.

Kwizda erő-tápláléka lovak és szarvasmarhák-nak. — Ládikában 6 frt és 3 frt, s dobozokban 30 kr.
Kwizda lópata-vaselinje (pata-fentartó szer). — Egy szelencével 1 frt 25 kr.
Kwizda pata-ragasza (mesterséges pataszart). — 1 rúd 80 kr.
Kwizda sertés-pora, a hizás előmozdítására s a lefogott állatok fölsegítésére. Nagy doboz frt 1.20, kicsiny 63 kr.
Kwizda mosószappanja házi állatok számára. — Egy darab 40 kr., kis szelence 80 kr., nagy szelence 1 frt 60 kr.
Kwizda nyereg-szappanja, a nyereg és hörszer-szám tisztítása, fényesítése és föntartására. Egy szelence 1 frt.
Az utánzásoktól való védekezés szempontjából ügyeljünk a főnnebbi védjegyre.

Kwizda Ferencz János, ker. gyógyszerész
Kornenburgban, Bécs mellett, a cs. és kir. osztrák és a kir. román udvar szállítoja, állatgyógyászatra nézve.
Főletét a Magyar királyság számára Budapesten Török József gyógyszerésztárában.
Nagyban és kicsinyben kapható a gyógyszerésztárak-ban és drogistáknál. 4298

Hirdetések felvételnek a kiadó-hivatalban, Budapest, IV. kerület, egyetem-utca 4. szám alatt.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Hölgypor
La VELOUTINE
Különleges Kispor
BISMUTAL VEGYÍTVE
CH. FAY, ILLATSZERESZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Sternberg A. és Testv.
Hangszer-Ipar
Budapest, kerepest-út 36
Képes ártégyezék ingyen és bérten.
Harmónikáról külön ártégyezék!

„Hazánk legkedveltebb savanyúvize”
A MOHAI ÁGNES FORRÁS.
Legjobb asztali és üdítőital.
Ő fensége József főherczeg asztalán rendes italul szolgál.
Friss töltésben mindenkor kapható
ÉDESKUTY L.
cs. és kir. és szeb kir. udv. szállítojánál, Budapesten.
Ugyszintén minden gyógyszerésztárban, fűszerkereskedésben és vendéglőben.

Gyár: **MOSONBAN;** (alakult 1856).
KÜHNE E.
gazdasági gépgyára
Főraktár: **BUDAPESTEN,** VI. váci-körút 21.
Ajánlja a t. gazdaközönségnek az általán kedvelt népszerű és több mint 10,000 példányban elterjedt páratlan munkát végső egyedül valódi
„Hungaria Drill” sorvetőgépeit,
„BALANCE”-Hungaria Drill (Wabrosch szabadalma) legjobb sorvetőgép a hegyes vidékre. Sérva-vetőgépeket, sa-ját és ÁBERDEEN rendszere szerint, egyes, kettős és hármaz ekét.
LAACKE-féle szántóföld-és rétbetonát.
Rosták (új Triumph szelelt magtárost) kon-kolyosók, szecs-kavágók, répa-vágók, darálók, kukorica-mor-szolók és egyéb gazdasági gépek és eszközök nagy számban mindenkor raktáron. Árjegyzék kívánatra bérmenten

A szépség ápolására ajánlja a „SALVATOR”-gyógyszerár Nasicen, Eszék mellett,
dr. Spitzer arckenő-ösét 35 kr., dr. Spit-zer mosóvizét 40 kr., dr. Spitzer valódi Sal-vator-szappanját 50 kr., dr. Spitzer lyoni ri-zalizóját 50 kr. és 80 kr., kézi pasztának, mely 3 nap alatt minden kezét finomra tesz, ára 60 kr., legfin. glicerin arczpor, egy doboz ára 60 kr. — Dr. Spitzer arckenő-ös: nasicei (Eszék mellett) Salvator-gyógyszerésztárban telje-sen ártalmatlan és nem tévesztendő össze mind-azon arckenő-ösökkel, melyek higyantartalmuk: **Óvás!** Nem árt, ha minden tégelyen és minden palackon „Salvator”-gyógyszerár Nasice, Eszék mellett áll írva. Csak a dr. Spitzer-féle szappant, kenő-ösöt és mosóvizét kérje a nasicei gyógyszer-tárból. Szállítás csak a nasicei (Eszék mel-lett) Salvator-gyóg-yszerésztárban történik. Felvilágosítások minden szépségkibá-ról, és érdekes ropírat: **TOILETTE-TITKOK** ingyen. Ismétela-dóknak különös nagy engedmény. 3 forin-ton felül bérmenten 1 forinton alul semmi-lyen küldetés. — Csak a Nasice mellett áll írt „Salvator”-gyógyszerésztárban történik.
magolás ingyen. Küldeményünk tartalma kívülről fel nem ismerhető. A gyári előállítás és mindennapi szállítás Nasice (Eszék mellett) a „Salvator”-gyógyszerésztárban történik.
Budapesti raktár **Török József gyógyszerésztára, király-utca 12.**

BUDA VÁR OSTROMA 1849 MÁJUS 21-ÉN. — A honvédek támadása a Teleki-ház alján levő lőrésre.